

Spolupracovať s medonosným hmyzom som sa nerozhodol zo dňa na deň. Prvý raz som sa dostal na stopu včelieho umenia ešte počas štúdia na jednej zo slovenských univerzít. Ak píšem stopu, tak to myslím ako stopár, ktorý našiel odtlačok kopyta v lese. Žiadna živá duša naokolo, len latentný pocit istoty a prenikavý prísľub niečoho v diaľke. V tom čase som začal čítať vynikajúci román *Bratia Karamazovci*. Jeho autor Fiodor Michajlovič Dostojevskij sa v úvode čitateľom už dopredu ospravedlňuje za to, že ich možno sklame, ak v jeho knihe budú hľadať typického heroického hrdinu, pozitívnu hlavnú postavu, ktorá svojimi vlastnosťami vynikne nad ostatnými. Nikdy predtým som taký úvod do knihy nečítal. Každý príbeh predsa potrebuje hrdinu, od ktorého sa môžeme čomusi priučiť, v dobrom aj v zlom. Dostojevskij prináša hrdinu, ktorý nie je očakávaný. Aljoša, jeden z troch bratov, nie je ničím výnimočný. Práve naopak, je zraniteľný, citlivý a zaujíma sa o duševné pochody druhých s cieľom pochopiť ich. Najväčším

objavom však je, že práve vlastnosti, ktoré ho robia nudným, ho predurčujú prežiť celú nastávajúcu rodinnú tragédiu bez ujmy. Hlavný hrdina na rozdiel od svojich dvoch bratov a otca nejazdí na horskej dráhe typickej ruskej drámy oscilujúcej medzi buď a alebo. Bolesť prežíva pokorne bez vulkanických erupcií. Tento námet je obzvlášť aktuálny v našej „modernej“ dobe. Krehkosť mojich nových umeleckých diel a ich tvrdohlavá neústupnosť pred lavinou času sa stali kvalitou. Nie je to tak, že aj okolo vás sú ľudia, ktorí navonok pôsobia zraniteľne a citlivo, ale vnútorne sú to paradoxne veľmi húževnaté a odolné duše? Nie každý, kto je zraniteľný, je aj slabý. Achilles, mýtická postava z Homérovej *Iliady* a hrdina trójskej vojny, by nám mohol poslúžiť ako príklad. Uvedomenie si a hlbšie poznanie našej zraniteľnosti nás môže spraviť ešte silnejšími a v istom zmysle aj nesmrteľnými. A to jednotlivcov, ako aj celú spoločnosť.

Za hlavného hrdinu svojho textu som si preto chcel zvoliť materiál, ktorý by bol podobný ako Aljoša Karamazov. Včelí vosk. Pamätal som si ho z dejín umenia ako najopominanejší, ale paradoxne všadeprítomný materiál. Takmer všetky bronzové sochy obdobia antiky boli pôvodne vyrobené z včelieho vosku. Prvotné modely museli zaniknúť, aby uvoľnili cestu bronzu pri odlievaní, čo dnes nazývame metódou strateného vosku. Včelí vosk je zároveň jeden z najtrvácnejších prírodných materiálov. Vydrží niekoľko tisíc rokov. Zároveň a akoby v protiklade k tomu je citlivý na teplotu, svetlo či zaobchádzanie. Včelí vosk sa stal mojou hlinou či mramorom. Chcel som skúsiť pristúpiť k umeleckej tvorbe inak. Mohol by som to

nazvať možno skôr odstup ako prístup. Imponovala mi možnosť vzdať sa priameho kontaktu a skúsiť sa stať niečím ako dirigentom prírodného orchestra. Vedel by som vytvoriť dielo priamo v úli?

Po tejto netradičnej voľbe som zrazu stál tvárou v tvár komplexnosti včelieho úľa – malej sezónnej továrne na produkciu sladko voňavého tvarovateľného materiálu.

Včelí úľ je inteligentné, ale aj krehké spoločenstvo, ku ktorému treba pristupovať s úctou, pokorou, ale hlavne s poznaním. Starý známy „hurá systém“ sa nevypláca. Prvýkrát som to na vlastnej koži zažil na jar roku 2006, keď som sa po roku rozjímania a rozborov pokúsil vložiť do včelích úľov svoje prvé konštrukcie. Uvažoval som totiž, aké zaujímavé by bolo, keby som vedel prizvať včely k stavbe tvarov, foriem a kompozícií, ktoré doposiaľ človek nevidel. V kútiku duše som dúfal a zároveň aj s plnou vážnosťou vedca predpokladal, že tieto medonosky vytvoria okolo môjho lešenia v tvare archetypu vázy svoje voskové konštrukcie. Armáda štyridsiaticich tisícok včiel ho napokon naozaj obkolesila. Táto prvá výprava sa však skončila katastrofou. Bola jar. Všetko v okolí kvitlo a bujnelo. Včelia rodina bola v nevidanej ohromnej sile. Taká ideálna kombinácia, až toho bolo príliš. Moja prvá sochárska ambícia sa pod ťarchou množstva včiel a vysokých teplôt neskorej jari úplne zdeformovala a skolabovala. Včely ju prestavali tak zásadne, že prvé, čo som si pomyslel, bolo, že som si azda pomýlil úľ. Párkrát som sa určite poškríbal po hlave podobným gestom ako *Pat a Mat*.

Mojím zámerom bolo vytvoriť umelecké dielo s pomocou včiel. Nechcel som zobraziť nič historicky výnimočné, žiadnu veľkú scénu či veľkolepú bitku, ani zapojiť do toho celého komplikovanú kompozíciu. Vytvoril vázu v úli lahodilo môjmu hladu po pravdivom príbehu, v ktorom cítim úplný a uzavretý kruh. Včely zbierajú z kvetov nektár, čím zvyšujú jeho objem. Nektár im dodáva energiu nutnú na vystavanie voskových plástov v tvare vázy, nádoby na samotný kvet, v ktorom sa skončí jeho púť. Posledný farebný výdych. Podarilo sa mi to až po viacerých neúspešných pokusoch. Aj vďaka citu pre statiku a architektúru je jej tvar skôr pragmatický ako estetický. Túto sériu váz a nádob napokon spoznal celý svet. Skončila v zbierkach viacerých svetových múzeí. Jedna z nich sa nachádza aj v zbierke Múzea moderného umenia v New Yorku. Tam už je aj vďaka modernej klimatizácii v bezpečí pred vysokými teplotami.

Táto úvaha mi pripomenula záverečnú scénu z filmu *Rambo*. Odhliadnuc od presvedčivých hereckých výkonov Sylvestra Stalloneho, hlavný hrdina John Rambo sa vo finálnej konfrontácii rozplače. Za všetkým tým násilím a chladnokrvnosťou sa skrýva trauma citlivého jedinca, dieťa, ktorému sa stala krivda. Na porovnanie, môj detský idol Arnold Schwarzenegger sa nikdy nepredstavil v úlohách, ktoré by obnažili temnú a komplikovanú stránku ľudskej povahy v dialektickom vzťahu citlivosť verus sila. Takmer všetky jeho filmové postavy sú typické heroické fantázie. Odhliadnuc od komédií, v ktorých taktiež účinkoval, ak aj pri jeho postavách dôjde k akejkoľvek forme zdieľania existenčných konfliktov, Arnold nikdy nevyznieva tak,

